

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНУ

Розглянуто проблемні питання залучення інвестицій в Україну та запропоновано шляхи їх вирішення

Постановка проблеми. Для підвищення економічної ефективності діяльності України необхідно забезпечити її конкурентоспроможність. Одним з джерел вирішення цього питання є отримання інвестицій. Але Україна на сьогодні не має ефективної інвестиційної політики, яка б дозволила мати чітке уявлення щодо існуючих інвестиційних чинників, що формують інвестиційний клімат країни.

Аналіз останніх досліджень. Питання залучення інвестицій в Україну вивчає велика кількість авторів, серед них А. Корольчук [4], Н.С. Герасимчук [2], Т.В. Семенова [5], Н.В. Чирик [6] та ін.

Мета статті. Розглянути інвестиційний клімат України та напрями його покращення.

Викладення основного матеріалу. Для залучення інвестицій Україна має вигідне географічне положення, значні промислові потужності, створені в період Радянського Союзу, дешева та кваліфікована робоча сила, наявність ряду важливих корисних копалин, 47-мільйонне населення, яке в перспективі може стати привабливим ринком збуту. Разом з тим, економічна політика нашої держави не створила передумов для повного використання цього потенціалу, внаслідок

чого країна значно відстала від своїх сусідів за темпами зростання економіки. Так Росія та Білорусія - сусіди України та колишні союзні республіки, не тільки відновили рівень свого ВВП 1991 року, а й перевищили його. Тоді як економіка України за обсягами складає лише близько 70 % від своєї колишньої економіки зразка 1991 року [8].

Стратегічною метою української зовнішньоекономічної політики є активне залучення країни до міжнародних інтеграційних процесів. Проте реалізація цього завдання вимагає концентрації значних інтелектуальних, матеріальних, фінансових і природних ресурсів для розвитку стратегічних, “проривних” технологій як основних чинників конкурентоспроможності в світовій спільноті.

Наприклад, для того, щоб досягти рівня, необхідного для вступу в ЄС, Україні потрібен річний ВВП близько 300 млрд. дол., або 6 тис. дол. на душу населення. Економічні передумови вступу в ЄС базуються на тому, що подібний достаток дозволяє країні в основному вирішити найнасуцніші соціально-економічні проблеми. Розглянемо ВВП на душу населення в деяких країнах (рис. 1).

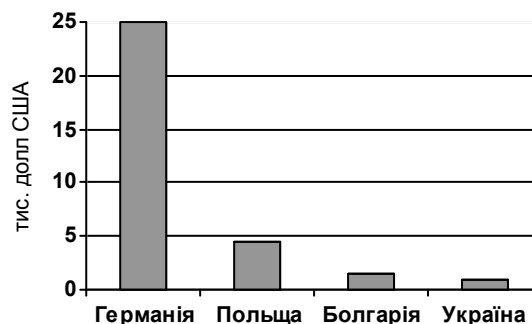


Рис. 1. ВВП на душу населення

Джерело: складено автором за матеріалами [7]

Так, ВВП на душу населення в Германії складає 25 тис. дол., Польщі – 4,5 тис., Болгарії – 1,55 тис. дол. У Україні ж – менше тисячі доларів. Ні у Європі, ні в Азії, ні в Північній Америці вже майже не залишилося країн з таким рівнем ВВП на душу населення та середньою зарплатою трохи менше 80 дол. в місяць. Простий математичний розрахунок показує: щоб 50 млрд. дол. ВВП перетворилися на 300 млрд. при щорічному зростанні навіть на 10 %, буде потрібно 20 років. І це за умови стабільного припливу капіталу в народне господарство.

Але в Україні, як і у всіх країнах пострадянського простору, рівень внутрішніх заощаджень та інвестицій дуже низький та явно недостатній для стабільного економічного зростання. Це пояснюється низькими приватними доходами, низькою рентабельністю в промисловості, а також значною часткою безготівкових, а до недавня і бартерних операцій [7].

Проте аналітики різних країн виділяють окремі галузі економіки України, що є інвестиційно привабливими (рис. 2).

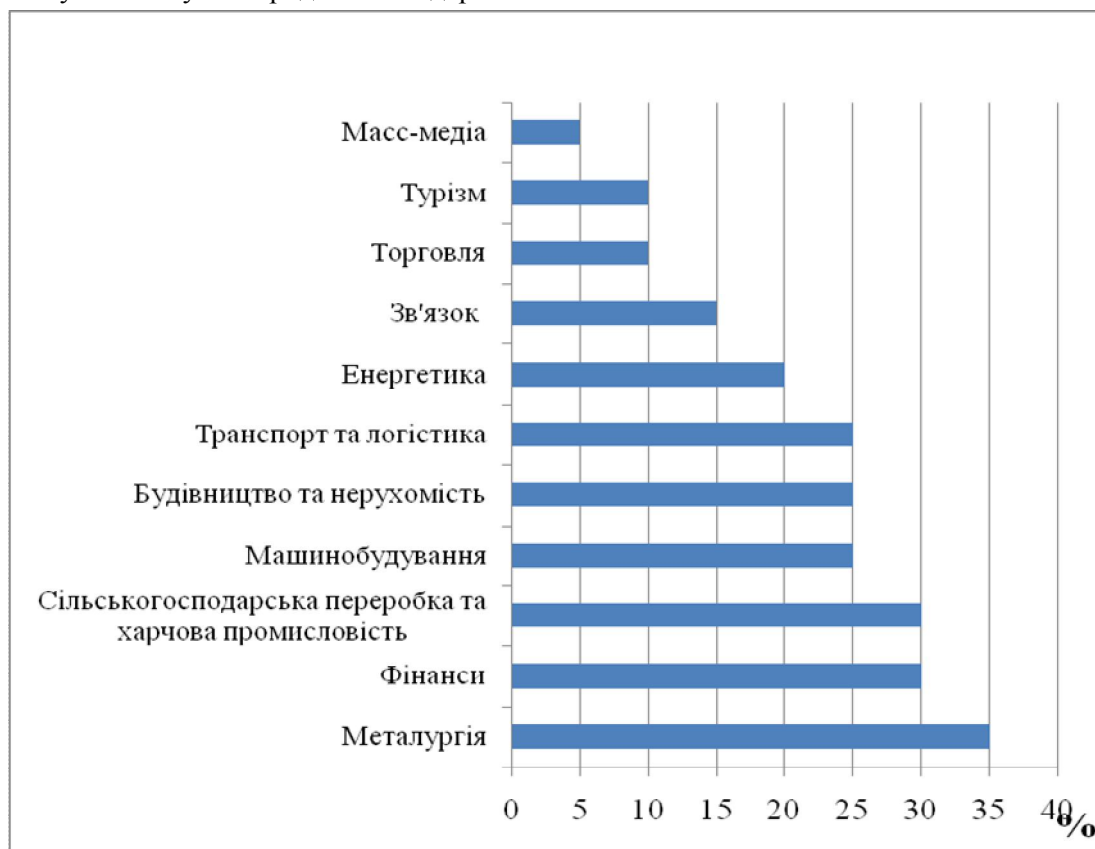


Рис. 2. Найбільш перспективні галузі для інвестицій

Джерело: складено автором за матеріалами [8]

Також зазначимо, що інветорами регіони України поділяються на перспективні та неперспективні (рис. 3).

При цьому найбільш перспективним регіоном є південний Схід завдяки наявності розвиненої промисловості, кадрового потенціалу, розвиненої інфраструктури та доступу до ресурсів [8].

За оцінками експертів, для нормального розвитку економіки України потрібні додаткові інвестиції від 80 до 100 млрд. дол. США. Зазначимо, що прямі іноземні інвестиції за тринадцять років незалежності України склали всього лише 5,3 млрд. дол. Цифра більш ніж скромна.

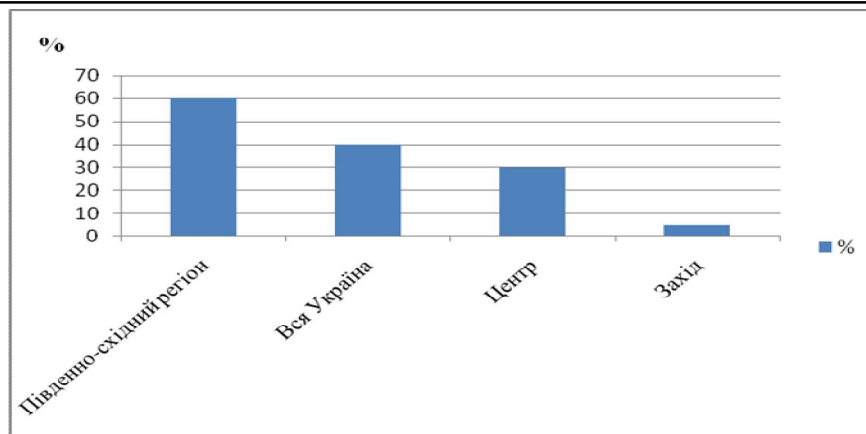


Рис. 3. Найбільш перспективні для інвестицій регіони України

Джерело: складено автором за матеріалами [8]

Наприклад, Чехія за цей же час отримала більше 20 млрд. дол. Щорічні інвестиції до Польщі складають 4–5 млрд. дол., тоді як до України – 0,5 млрд. За обсягами іноземних інвестицій на душу населення Україна поступається навіть Албанії та Казахстану. За даними американської асоціації Economist Group, по рівню інвестиційної привабливості Україна знаходиться в сьомому десятку країн.

Згідно офіційній статистиці, щорічний приріст іноземного капіталу, що інвестується, в країну складає близько 15 %, але це без урахування грошей, що вивозяться нерезидентами з України. Зараз на кожні три долари вкладених інвестицій доводиться один долар офіційно вивезеного капіталу. Це пояснюється розірванням інвестиційних договорів через підвищення інвестиційних ризиків в країні [7].

За підсумками 2006 та 2007 років були проведені дослідження стану економіки України. У оцінці інвестиційного клімату в 2006 році експерти розійшлися полярно. Ті, хто негативно оцінює інвестиційний клімат, коментували своє рішення “нестабільністю політичного становища”, “слабкістю центральної влади”, “високою інфляцією” та “сильною залежністю економіки від цін на паливо”.

Слід зазначити, що серед тих, що оцінюють інвестиційний клімат України сприятливо, значну частку складають ті, хто вважає нинішню ситуацію в економіці кризовою. Цей парадокс пояснюється тим, що “в умовах економічної невизначеності вартість активів нижча, що дозволяє скоротити витрати при вході на ринок” [8].

■ Сприятливий ■ Несприятливий

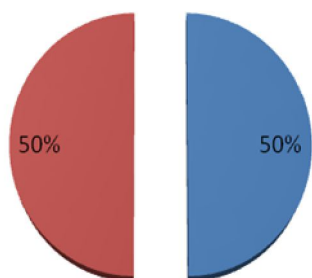


Рис. 4. Інвестиційний клімат в 2006 році
Джерело: складено автором за матеріалами [8]

■ Сприятливий ■ Несприятливий

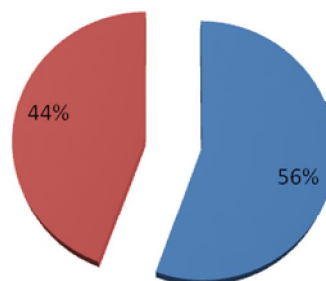


Рис. 5. Інвестиційний клімат в 2007 році
Джерело: складено автором за матеріалами [9]

Порівняно з 2006 роком в 2007 році погіршало сприйняття експертами інвестиційного клімату на Україні. Як чинники, погіршуючі інвестиційний клімат, аналітики називали “економічну та політичну нестабільність”, “недосконалість законодавства”, “неефективну адміністрацію” [9].

Існує цілий комплекс чинників, що впливають на ухвалення рішення про інвестування: політико-економічні, соціальні, ефективність виробництва, можливість доступу на інші ринки, низький ступінь надійності української банківської системи та ін.

Як відомо, чим менше імідж країни відповідає очікуванням інвестора, тим нижче оцінюється інвестиційний клімат і тим на більші поступки та пільги повинна йти держава для залучення капіталів. І навпаки – поліпшення інвестиційного клімату дозволяє державі послідовно знижувати пільги, вирівнюючи їх до міжнародних стандартів, і створювати конкурентний інвестиційний ринок.

Така привабливість є ключовою умовою залучення зовнішніх інвестицій в економіку держави, регіону, галузі або окремого підприємства.

У зв'язку з цим найважливішим завданням державного управління на даному етапі є поліпшення та стабілізація інвестиційного клімату як країни в цілому, так і окремих регіонів.

Тому необхідно створити національну систему критеріїв оцінки регіонів (областей, міст і т.п.), зокрема для визначення ефективності роботи місцевих органів влади по формуванню інвестиційного середовища і залученню інвестицій.

Стосовно України можна сформулювати правило дев'яти ключових інвестиційних чинників [7]:

1. Лібералізація підприємницької діяльності. Повинна бути створена працююча схема по виявленню та швидкому усуненню бар'єрів для створення, ведення та закриття бізнесу. Вона включає комплекс

заходів щодо зниження ступеня втручання з боку уряду в приватний бізнес, наданню приватним підприємцям можливості діяти вільно та отримувати прибуток в умовах чесної конкуренції.

2. Стабільність та передбаченість правового поля. Необхідно погоджувати що існують, розробити та прийняти нові закони, що встановлюють єдині правила гри для компаній всіх форм власності. В першу чергу, така робота повинна бути проведена відносно цивільного, трудового, податкового та комерційного кодексів, законодавства про захист має рацію у сфері інтелектуальної власності, патентах, політиці передачі технологій та прямих іноземних інвестиціях.

Не менш важливим представляється й забезпечення реального дотримання міжнародних договорів і виконання рішень іноземних арбітражів. Міжнародне інвестиційне співтовариство повинне бути упевнене в тому, що будь-які угоди, відповідні прийнятим міжнародним нормам і правилам, мають силу в Україні.

Окремим невіршеним завданням залишається безумовне виконання судових рішень в частині захисту прав власності інвесторів, а також розвиток земельного законодавства у напрямі вирівнювання прав вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

3. Корпоративне та державне управління. Цей напрям включає комплекс заходів по врегулюванню корпоративних прав, діяльності державної адміністрації та приватизації державної власності.

Заходи щодо реформування державного апарату повинні привести до перегляду ролі чиновників в регулюванні приватного сектора. Необхідно створити таку систему взаємин між державою та бізнесом, яка мінімізувала б можливості для корупції на всіх рівнях.

Метою приватизаційних процесів повинні стати підвищення ефективності виробництва та використання ресурсів, мінімізація державного регулювання підприємницької діяльності, зниження

державних витрат на підтримку неефективних виробництв і вивільнення ресурсів уряду для підвищення ефективності управління в суспільному секторі.

4. Лібералізація зовнішньої торгівлі та руху іноземного капіталу. Цей інвестиційний чинник включає комплекс заходів щодо стимулювання вільного переміщення товарів, послуг і капіталів між державами. Першочерговому врегулюванню підлягають наступні сфери:

– митна та транспортна політика, зокрема боротьба з контрабандою, створення уніфікованої митної практики в різних областях країни;

– сертифікація, включаючи спрощення сповільненої та непрозорої процедури отримання сертифікатів на товари, що імпортуються в країну, взаємне визнання сертифікатів якості продукції та міжнародної організації стандартів ISO;

– страховий ринок, що припускає вдосконалення законів українського страхового ринку, що суперечать європейським і світовим стандартам;

– ринок праці, що випробовує брак професіоналів на українському ринку праці, особливо в державному секторі, що вимагає спрощення процедури ухвалення на роботу іноземних фахівців високої кваліфікації.

5. Розвиток фінансового сектора. Стан фінансового сектора має ключове значення для інвесторів. Тому робота у вказаному напрямі є найбільш важливою для поліпшення інвестиційного клімату та вимагає проведення наступного комплексу заходів:

– зняття обмежень на процентні ставки за банківськими кредитами та позиками;

– відміна програм пільгового надання кредитів, введених урядом;

– розширення автономії Національного банку. Його основною метою повинна бути підтримка внутрішньої та зовнішньої стабільності, без урахування політичних міркувань;

– оздоровлення банківського сектора шляхом удосконалення контролю за банківською діяльністю для підвищення довіри інвесторів до українських банок;

– посилення кадрів комісій з цінних паперів і бірж;

– заохочення конкуренції у фінансовому секторі шляхом розширення діяльності іноземних банків та інших фінансових організацій в Україні.

3 розглянутими чинниками безпосередньо пов'язані питання адміністрування податків. Найбільшою проблемою для інвесторів, яку необхідно вирішити найближчим часом, є сплата та повернення ПДВ. Вона набуває більшої ваги пропорційно зростанню експорту українських товарів.

6. Зниження рівня корупції. Необхідно створити таку систему відносин органів влади та бізнесу, яка мінімізує можливості зловживання державних чиновників, забезпечить послідовність у виконанні прийнятих законів та ухвал, полегшить отримання дозволів, ліцензій та санкцій. Для цього необхідно провести комплекс заходів щодо “профілактики” корупції; ввести строгі покарання за корупцію та зраджувати гласності факти чиновницького хабарництва; забезпечити суспільну підтримку програм по боротьбі з корупцією, інформуючи громадян про їх права.

7. Зниження політичного ризику. Політична стабільність та незалежність економічних пріоритетів від змін в органах влади була та залишається одним з найважливіших позитивних чинників при ухваленні інвестиційного рішення. Необхідно прийняти закони, що гарантують неможливість довільного відчуження приватної власності, включаючи “повільну експропріацію”; зробити діяльність податкових інспекторів і місцевих адміністрацій підконтрольною центральній адміністрації.

8. Імідж і програми просування країни. Довгострокові цілі по залученню зовнішніх інвестицій вимагають постійних зусиль по формуванню привабливого іміджу країни. Необхідно сформулювати та широко освітлювати державну політику та готовність уряду здійснювати радикальні заходи, орієнтовані на ринкову економіку; публічно підтримувати інвестиції; підсилити комерційні відділи зарубіжних посольств.

9. Формування інвестиційних стимулів. Мета дій в цьому напрямі – створення інвестиційних стимулів, аналогічних стимулам торгових партнерів країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Істотно збільшити приток інвестицій можна лише за умови розвитку всього комплексу чинників, що формують інвестиційний клімат. Недооцінка хоч би однієї складової неминуче призведе до дисбалансу та створить напруженість на інвестиційному ринку України.

Список використаної літератури:

1. *Васильев К.О.* Внешнеэкономическая деятельность Украины – К.: МАУП, 2002 – 180 с.

2. *Герасимчук Н.С.* Економічні і інституціональні умови інвестиційної діяльності в Україні // Економіка України – № 12 – 2001 – С. 3-11.

3. *Квасюк Б.* Інвестиційна політика та відтворення в Україні // Посередник – № 9 – 2005 – С. 16-24.

4. *Корольчук А.* Привлечение иностранных инвестиций в Украину: тенденции и проблемы // Вісник. – 2006. – № 2. – С. 100.

6. *Семенова Т.В.* Проблемы привлечения иностранных инвестиций в Украину: институциональный подход // Менеджер. – 2000. – № 4. – С. 22.

7. *Чурик Н.В.* Иностранные инвестиции: проблемы и перспективы привлечения в экономику Украины // Теория и практика экономики и предпринимательства / Материалы V Юбилейной Международной научно-практической конференции. Алушта, 5-7 мая 2008 г. – Симферополь, 2008. – С. 154-155.

8. www.finance.rol.ru.

9. www.regnum.ru.

10. www.stratagema.org.

11. www.nbu.gov.ua.

12. www.in.gov.ua.

МАЙДАНЕВИЧ П.Н. – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту ПФ “Кримський агротехнологічний університет” НАУ